

V. H. 1930

Fig. 1. Vraaby. Ydre set fra Sydøst.

VRAABY KIRKE

BJEVERSKOV HERRED

Ved Klemmebrevet 1555 bestemtes det, at Kirken skulde nedbrydes, Materialerne anvendes til Enderslev Kirke og Sognet lægges herunder, men Bestemmelsen udførtes ikke[1]. Af Kirken svaredes 1595—96 Gæsteri til Lensmanden paa Tryggevælde[2]. Fra Kronen blev Kirken 12. Marts 1688 tilskødet Otte Skeel til Vallø[3], og fra Vallø overgik den til Selveje 1. Januar 1910. Kirken er *Anneks* til Enderslev.

Kirken ligger paa en lille Højning, »Skolebanken«, sydøstlig i Byen, der selv ligger sydøstlig i Sognet. Kirkegaardsmuren er ny. 1623 fortingedes med en Murermester om at opbygge Porten, 1636 blev der bygget 8 Favne Kridtstensmur, 1643 yderligere 15 Favne; 1665 laa Kirkegaardsmuren øde til alle Sider, saa at Faar og Svin kunde gaa ind, og 1682 forfærdigedes 14 Favne Kirkemur (Rgsk.).

Kirken bestaar af et Langhus med senromansk Vestparti og gotisk Østparti, samt gotisk Taarn og Vaabenhus.

Af den lille, o. 1250—1300 opførte *Kridtkvaderbygning* i Overgangsstil staar Skibets Langmure og Vestgavl. Det usædvanlig spinkle, kun o. 65 cm tykke Murværks glatte, smaa Kridtkvadre ligger i regelmæssige, o. 10 cm høje Skifter; kun i Vestgavlen ses sværere Sten. Bag Vaabenhusets Loft og under Taarnet staar de gamle Ydermure blanke, med tynde, ubehandlede Fuger, og Bomhuller. Murhøjden er 4 m. Den høje Sokkel har to Skraakantled i ind-

byrdes Afstand af 20 cm; Profilgesimsen bestaar af to Skifter, det nederste med rundstavformet, det øverste med skraafaset Underkant. Paa Sydsiden spores et Spidsbuestik af en oprindelig, 1815 tilmuret Syddør, hvorunder Sokkelen nu er ført igennem. Skævt over den moderniserede Norddør ses paa Vaabenhusloftet en 14 cm dyb Blænding med Rest af et Rundbuestik, hvis Top er brudt, og 67 cm Øst for denne Blænding, der maa have siddet lige over det oprindelige Dørsted (sml. Haarlev Fig. 3), et lige saa højt siddende, spidsbuet og smiget, nu helt tilmuret Vindue. Der har næppe været mer end eet Vindue i hver af Skibets Langmure. Vestgavlen staar velbevaret under Taarnets Østmur; et enkelt, oprindeligt Munkestensskifte markerer Gavlfoden; Taglinjerne er glatte, uden særlig Afdækning.

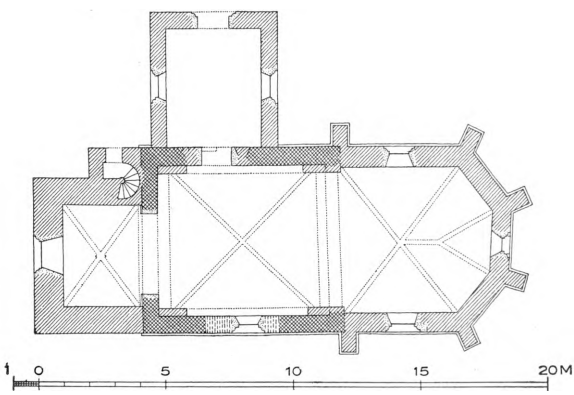

Fig. 2. Vraaby. Plan. 1:300. Maalt af Otto Langballe 1918. (C. G. Schultz 1931).

Gotiske Ændringer og Tilføjelser, fra o. 1500. I sengotisk Tid er det oprindelige Kor nedbrudt og erstattet af et *Langhuskor* med tresidet Afslutning, forneden vistnok overvejende af Kridtsten, foroven af Munkesten. En Sokkel, hvis to Led efterligner Skibets, er ført omkring Stræbepillerne. Den gennemløbende Gesims har to Led ligesom Skibets, men uprofilerede. Af oprindelige Vinduer ses den øvre Del af et højtsiddende, spidsbuet, i begge Murflugter tilmuret Østvindue, hvis Top kun er et Par Skifter under Gesimsen; i Østafslutningens to andre Sider har der aldrig været Vinduer. Korrummet dækkes af et Hvælv, til hvis Halvstensribber der mod Øst slutter sig en Gaffelribbe, som bærer Polygonens Kapper. Vægbuerne er fladrunde eller ægformede; i Polygonens Hjørner er der dværgsøjleagtige Konsoller, hvis Enkeltheder nu er overpudsede (ingen Overribber). Mod Vest hviler Hvælvet paa en svagt spidsende Gjordbue, der krager ud over Vægpillerne, og som bærer en med Hvælvet samtidig Triumfmur, bestemt til at afgrænse det yngre Kor fra det ældre, den Gang endnu bjælkeloftsdækkede Skib.

Skibets Hvælv har for at blive indpasset i det rektangulære Rum mod Øst og Vest faaet brede Gjordbuer, begge runde ligesom Skjoldbuerne. Mellem Halvstensribberne er Kapperne høje og buklede (lette Overribber med Tværtrin og Topkvadrat). Rimeligvis samtidig med Hvælvet er der gennembrudt et fladbuet, sengotisk Sydvindue, hvoraf Rester ses Øst for det moderne.

Korpolygonen har sikkert fra første Færd ligesom nu haft Valmtag, men

dens Tagtømmer er fornyet. Over selve Koret er bevaret et sentmiddelalderligt Tagværk af Krydsbaandstype, med simple Stregnumre.

Taarnet, der staar skævt i Forhold til Kirkens Længdeakse, saaledes at Sydmuren flugter med Skibets, er bæltemuret af Kridtkvadre og Munkesten. Ogsaa over den høje Syld sidder i Murene enkelte raa Kampesten. Taarnbuen er rund. Taarnrummet kan kun have haft Vindue i Vest; Hvælvet har Halvstensribber med lille Toprude (svære Overribber med svage Trinsten). I Trappehuset er Spindelen af Kridtsten, og i Taarnets Indervægge dominerer Kridtstenen. Mellemstokværket faar kun Lys gennem en moderne rund Vestglug og har i halv Væghøjde en Række nu udadtil lukkede Bombjælkehuller. Klokkestokværkets tvillingdelte Glamhuller, muret af Munkesten, har under meget fladtspændte Spidsbuer Aabninger med stejlere Spidsbuer, hvilende paa Piller af vekslende Former, i Øst rund, i Syd ottekantet, i Vest og Nord firkantede og sværere; ogsaa de plumpe Overgangsled mellem Piller og Buer er ret vekslende, kapitælagtige eller simpelt retkantede. Taggavlene, af Munkesten, har syv Kamtakker og syv Højblændinger med vandret falset Overkant. Tagværket er oprindeligt, af Dragerstolstype.

Det mod Byen vendende *Vaabenhus* har sentmiddelalderlige Mure af Munkesten, men Taggavlen og alle Enkeltheder er ombygget i ny Tid af smaa, gule Sten. Paa Loftet ses Spor af en lavere Taglinie.

Kirken skildredes 1665 som meget forfalden; Muren havde givet sig ud fra Hvælvingen (Rgsk.)[4]. Bygningen staar nu hvidkalket (tidligere lysegul), tækket med røde Vingetegl; paa Taarnets Kamtakker ligger Munketegl. Døre og Vinduer er moderne, med Støbejernssprosser. Det indre er glatpudset og hvidtet (før malet i gule og blegblaa Farver).

KALKMALERIER

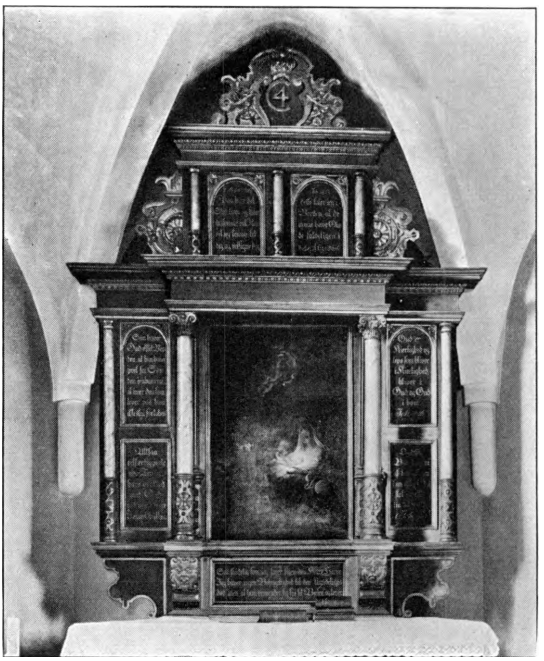
Over Skibets Hvælv ses paa Nordvæggen nærmest ved den oprindelige Triumfvæg, flygtigt malet med sorte Konturer to Helgenhoveder, omgivet af gule Glorier med brunlige Straalestreger. Over Hovederne anes sorte Minuskler, maaske Navne. Figurbunden er fyldt med seksoddede, brunrøde Stregstjerner, der ogsaa er bevaret paa Sydvæggen ved Vesthjørnet. Fra o. 1450.

INVENTAR

†Alterbordets nu forsvundne Murværk blev fornyet 1603 (Rgsk.).

Altertavle fra 1602, saavel i Opbygning som i mange Enkeltheder nær i Slægt med Himlingøje og sikkert af samme Snedker, men lidt ringere ud-

ført (Fig. 3). Ifølge Rgsk. 1602 hentedes Snedkerens Redskab i Enderslev, Maleren i København; Snedkerarbejdet kostede 152½ Mark 7 Skill., Malerarbejdet 213 Mark 4 Skill. Ejendommeligst er det, at Topkartouchens C 4 staar i et usymmetrisk Felt. Stafferingen er nymodens Egetræsaadring med forgyldte og brogede Detailler og moderne Skriftsprog, ogsaa i Storfeltet bag Maleriet: en moderne Kopi paa Metalplade efter en Original fra 1600'erne, forestillende den hellige Nat. Bag paa Træværket staar malet: Restaureret 1870. F.D. Under de nyere Indskrifter skimtes ældre. Paa Tavlen skal (1759) have staaet Sognepræst Niels Olsens Navn (død o. 1608).

P. N. 1914

Fig. 3. Vraaby. Altertavle fra 1602.

Altersølv. Kalk af kbh. Prøvesølv 1842, 21 cm høj, med Mestermærke for P. R. Eggersen (Olrik 429). †*Kalk* med Munkebogstaver, nævnt 1786; sikkert den Kalk, nævnt i Resens Atlas o. 1670, som havde Indskriften: »Jacob(us) in honorem sanctæ Mariæ Magdalenæ et beatæ Mariæ me offert«. (»Jacob giver mig til Ære for den hellige Marie Magdalene og den salige Maria«). *Disk* af kbh. Prøvesølv 1737, Mestermærke 17(3)2 (Olrik 43).

Alterstager, malmstøbte, gotiske, 35,5—36 cm høje, formede omtrent som i Himlingøje; de tre skarpe Cylinderringe ledsages af hulrundede Led; Fødderne har ingen Detailler.

†*Messehageler,* 1665 ganske forslidt, 1786 af sort Fløjl og en anden meget gammel, dog ikke af Fløjl.

†»*Ildfad*«, formodentlig Røgelsekar, nævnt 1786.

†*Krucifiks,* nævnt 1633, da der købtes en Bjælke til at sætte det paa.

Font af graat Marmor, fra 1830'erne. *Fad,* 52 cm i Tvm., af sydtysk Arbejde, sikkert identisk med et 1618 for 6 Dl. købt Fontebækken. I Bunden den habsburgske Rigsørn omgivet af Bladkrans, men uden Bogstav-Ring; paa Randen springende Hjorte og Hunde. *Kande* af Tin med Slangehank og indridset Kirkenavn. †*Fontekedel,* nævnt 1588 (Rgsk.).

Prædikestol i Højrenaissance, af Tryggevældetype (Fig. 4), gjort 1610 af Hans Snedker i Enderslev for 35 Rdl. og stafferet 1614 af Peder Staffensen, Maler

i Helsingør, for 30 Rigsdl. og Kost selvanden i 5 Uger (Rgsk.). Felternes enkle Rammeprofiler minder om Stolene i Enderslev og Himlingøje. De livfulde, kraftige Evangelistfigurer, der maaske er skaarne af Engelbert Chastensen, svarer ret nøje til Haarlevstolens. Nærmest Opgangen staar en vinkelbrudt Pilaster med kannelleret Skaft og Æggestavkapitæl; Pilasteren nærmest Væggen er moderne. Himmelens fire Topkartoucher indfatter IHS, Englehoved, C4 og Roset. Egetræet er moderne broget overmalet; under de nye *I*ndskrifter og i alle Stolens andre Felter ligger oprindelig Staffering, deriblandt i det første Postamentfelt Aarstallet 1614. Forhen (1759) har desuden været malet Ole Jernløses Navn; han var Sognepræst 1608—16.

Stoleværket er moderne. 1654 gjordes 12 *†Stole* af Giert Snedker i Hellested (Rgsk.).

†*Pulpitur,* nævnt 1759, med Sognepræsten Hr. Tidemand Johansens Navn og Aarstallet 1630, blev gjort af en Køgesnedker og stafferet 1633 af en Næstvedmaler (Rgsk. 1631—33). Haandværkernes Navne er ikke nævnte.

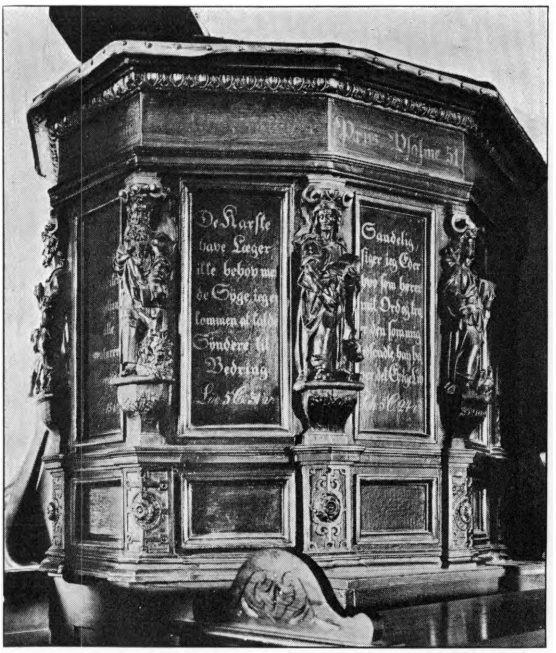

Fig. 4. Vraaby. Prædikestol fra 1610.

†Kiste under Prædikestolen, solgt 1613 som ubrugelig (Rgsk.).

Klokke, støbt af Gamst 1835. *†Klokke* afgaves i Klokkeskat 1528. En 1818 anskaffet *†Klokke* var saa lille som en Bordklokke, hvorfor en ny og større maatte ønskes (Synsprotokol).

1608 solgtes en lille Klokke, maaske en Messeklokke, fra Kirken til Provsten (Rgsk.).

†*Klokkestol.* 1667 reparerede Tømmermanden med stor Umage Klokkeværket, i Taarnet, som var ganske forfaldet og vilde falde ned.

GRAVMINDER

Gravsten fra 1663, over salig Niels Pedersøn fordum Birkefoged i Turbye Bierck, saavelsom et lidet Pigebarn, Anders Iensøn i Skroxberg og Hustru Karen Jacobsdatter har ladet herunder sætte. Indenfor den religiøse Rand-

skrift er der i Hjørnerne Evangelistrelieffer (dygtigt gjorte Brystbilleder); mellem de øverste et Kranie med Timeglas, mellem de nederste tre indridsede Bomærkeskjolde med Forbogstaver svarende til de i Indskriften nævnte. Ølandssten, 199 × 128 cm, i Korgulvet, med Hovedenden i Syd.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1571—1688 (Vallø A) og 1661—71 (RA). — Kaldsbog 1707—88 (LA), 1828—62 (ved Embedet). — Enderslev Præstekalds Protokol 1738—1840 (LA). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1759 (LA). — Museumsindberetninger af Sophus Müller og Erik Schiødte 1875, Poul Nørlund 1914, C. A. Jensen 1916. Revideret af C. A. J. og V. H. 1932.

A. Petersen: Vallø. S. 320—22. — Østsjæll. Aarb. VIII, 7.

[1] Rørdam: Da. Kirkelove I, 433. [2] Tryggevælde Lensregnskab (RA). [3] Kronens Skøder II, 656. [4] Ved Svenskekrigene led Kirken adskillig Skade. 1663 igenmuredes Kirkemuren, som var blevet brudt af de Svenske; der anskaffedes nye Vinduer og de gamle blev »flyet«. 1665 blev foruden det førnævnte (se S. 351) Vaabenhustaget omlagt, to Piller ved Kirken, en paa Nord- og en paa Sydsiden, repareret, Kammene paa Hvælvingen over Porten forfærdiget.

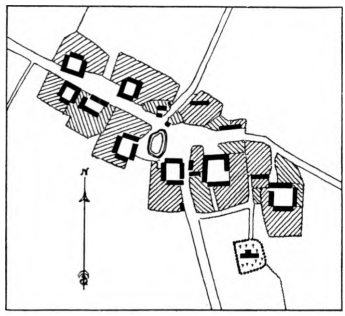

Fig. 5. Vraaby 1807.